

Přednáška č. 1:

**Úvod do problematiky - co je
politologie, předmět, přístupy,
současný stav disciplíny**

Terminologie

- Neujasněná **terminologie** (nejen) v češtině:
věda o politice - politologie – politická věda - politické vědy
- **Politologie** - „**polis**“ (obec či řecký městský stát) + „**logos**“ (rozum, slovo) ALE správně: „**politikos**“ (občanský, ústavní, veřejný) + „**logos**“ NEBO „**epistéme politiké**“ (znanost či věda o veřejných věcech – Aristotelés)
- Zahraničí: *political science, la science politique, Politikwissenschaft*

Vznik a rozvoj politologie

- Dlouhá tradice **politického myšlení** – kořeny sahající do antiky („stará disciplína“) – Platón, Aristotelés
- August Comte (1. polovina 19. století) – program **pozitivizace** společenských věd (*viz **pozitivismus***);
- Počátek rozvoje politické vědy ve smyslu moderních sociálních věd („mladá disciplína“) – **empiricko-analytický** směr bádání – poslední dvě století
- 1857: 1. katedra PV (Kolumbijská univerzita)
- Dodnes těžiště výzkumu v USA

Vznik a rozvoj politologie

- Ve své současné podobě souvisí s rozvojem **moderní společnosti**
- Průmyslová revoluce
- Centralizace moci v národních státech
- Rozvoj moderní společnosti
- Vstup širšího obyvatelstva do politiky
- Řízený konflikt ve společnosti

Politologie a ostatní spol. vědy

- **Filosofie** – Platón: hledání předpokladů pro dobrý politický řád; Aristoteles: královská věda; Machiavelli, Hobbes, Rousseau, Hegel, Marx, Tocqueville, Weber
- **Sociologie** – politická sociologie, teorie elit, sociologie organizace, politická socializace, sociální hnutí
- **Právo** – souvislost s politickou filosofií, státovědou; Bodin– 1. použití pojmu politická věda (1576)
- **Ekonomie** – politická ekonomie; otázka prvotnosti ekonomiky/politiky, re-distribuce, vztah státu a trhu
- **Historie**
- **Psychologie** – politický marketing, politické chování
- Obecně je možné politologii chápat jako *interdisciplinární* vědu (tj. využívá i poznatků ostatních oborů)

Teoretické přístupy v politické vědě

- **Normativně-ontologický** (kořeny tohoto přístupu již v antice) – jde o nalezení správných objektivně existujících měřítek fungování politické obce/společenského řádu
- **Kriticko-dialektický/neo-marxistický** – mj. Frankfurtská škola (od poloviny 60-tých let 20. st. - nejde „jen“ o analýzu, ale především o kritiku současného stavu)
- **Empiricko-analytický** - analýza empiricky pozorovatelných fenoménů

Ukázka I.

Australský senát může být oprávněně pokládán za jednu z nejvýznamnějších horních komor v soudobých demokratických systémech, svými pravomocemi, celkovým postavením a ústavní rolí plně srovnatelnou např. se Senátem USA.¹⁶ Australská federální vláda je odpovědná jak Sněmovně reprezentantů (*House of Representatives*), tak Senátu, ovšem různým způsobem. Vláda musí mít většinovou podporu ve Sněmovně poslanců, nikoli v Senátu, avšak Senát může vládu přimět ke skládání účtů tím, že ji např. připraví o finanční zdroje – zamítnutím řádného ročního rozpočtu vlády. S výjimkou možnosti iniciativy v oblasti finanční legislativy jsou pravomoci australského Senátu plně srovnatelné s pravomocemi Sněmovny reprezentantů. Bez významu není v této souvislosti ani skutečnost, že federální vláda má jen zřídka jasnou většinovou podporu v Senátu.

Ukázka II.

Radikalizace modernity je založena na přijetí nejistoty jako základní podmínky lidského a sociálního života: „Tato vše pohlcující a prostupující nejistota není pouze stinnou stránkou svobody. Stojí za to ji naopak *objevit jako její světlou stránku*. Právě zahrnutí nejistoty do našeho myšlení a jednání nám může pomoci *zmenšit* cíle, může pomoci dosáhnout pomalosti, revidovatelnosti a posílit schopnost učení, péče, ohleduplnosti, tolerance, ironie, které jsou nutnými předpoklady změny ve světě jiné modernity.“¹⁸⁴ Přijetí nejistoty jde ruku v ruce jak s překonáváním myšlení v absolutizovaných dichotomiích, tak s otevřením dosud dogmaticky naturalizovaných oblastí a stránek života k politizaci – tj. k permanentnímu vyjednávání, dialogu, vzájemné relativizaci soupeřících pozic.

Ukázka III.

Pak tu je kapitalistická individualistická identita, to je identita plastičtější. A moje diskuse s Judith Butlerovou se týká toho, že co ona oslavuje, vite, že lidé nemají pevnou identitu, že naše identita je vždy konstruovaná performativně, že zkrátka její typ identity, budiž, budu velmi brutální, zapadá do pozdního kapitalismu. Myslím, že je to stále pozdně kapitalistická libertariánka. Má za to, že naše existence je nahodilá, že můžeme svobodně konstruovat své identity: a to, s čím bojuje, je v zásadě jenom stará patriarchální ideologie, která fixuje tvou identitu – jsi svou přirozeností muž, žena atd.

Mám za to, že tento cíl je falešný. Dnes, abych použil staromódních výrazů, nevládne ve Spojených státech ideologie otcovské autority – poslouchej! Ne, je to svého druhu velmi tekutý hédonismus. Dnešní spontánní ideologie je – máš právo být svobodný, věnovat život svým vášním, realizovat se, kreativně využít svých schopností atd. atd.

Ukázka IV.

Identifikace podstaty tohoto přibližně čtyřletého období, obecně nazývaného jako perestrojka⁹ (s navazujícím pojmem glasnost)¹⁰, představuje první z klíčů transformační analýzy post-sovětského Ruska. Navzdory oprávněné poznámce, že cílem perestrojkových reforem nebyla distance od komunistické praxe, nýbrž nerealistická vize opětovného oživení (údajně) prapůvodních ideových pramenů bolševismu a nalezení nových legitimačních zdrojů sovětské moci, zůstává skutečností, že M. Gorbačov svými „reformami“ neresuscitoval komunismus, nýbrž naopak otevřel prostor k nastartování procesu s netušenými konsekvencemi, včetně rozkladu státního celku, v jehož čele stál. V tomto

Zásady vědeckého přístupu

- Politologie jako moderní sociální věda
- Podmínka objektivitu a hodnotové neutrality (*viz* tzv. pozitivistická tradice, nehodnotící princip v sociologii)
- Poskytne co nejrozsáhlejší a systematické poznání a vysvětlení politických jevů a událostí
- Důraz na odklon od normativnosti a spekulativnosti směrem k empiricko-analytický přístupům

Hlavní disciplíny politologie I.

1. **Politická teorie, polit. filosofie** – dějiny polit. myšlení
2. **Politické instituce a systémy** – studium ústav, forem vlády, veřejné správy, ek. a sociálních fcí vlády, komparace polit. institucí a systémů
3. **Studium polit. stran, zájmových skupin a veřejného mínění** (označuje se někdy jako polit. sociologie)
4. Dnes již samostatný obor: **Mezinárodní vztahy** – studium mezinárodních organizací, mezinárodní politiky a mezinárodního práva

Hlavní disciplíny politologie II.

Alternativní dělení politologických sub-disciplín (zejména USA):

- **Srovnávací politika** (vč. areálových studií)
- **Mezinárodní vztahy**
- **Politická filosofie**
- **Veřejná správa**
- **Veřejné právo**

Politologie v mezinárodním kontextu

- European Consortium for Political Research (ECPR) - www.ecprnet.eu/
- American Political Science Association (APSA) - www.apsanet.org/
- International Political Science Association (IPSA) - www.ipsa.org/
- Central European Political Science Association (CEPSA) – www.cepsa.cz

Prestižní politologické časopisy

Rank	Title	Type	SJR	SJR Quartile	H index	Country
1	Administrative Science Quarterly	journal	10,565	Q1	137	United States
2	Political Analysis	journal	7,155	Q1	45	United Kingdom
3	American Political Science Review	journal	6,112	Q1	127	United Kingdom
4	Journal of Public Administration Research and Theory	journal	5,4	Q1	73	United Kingdom
5	Handbook of Public Economics	book serie	5,111	Q1	15	Netherlands
6	American Journal of Political Science	journal	5,101	Q1	114	United Kingdom
7	Journal of Personality and Social Psychology	journal	5,04	Q1	271	United States
8	Annual Review of Sociology	journal	4,743	Q1	121	United States
9	American Sociological Review	journal	4,644	Q1	141	United States
10	International Security	journal	4,424	Q1	79	United States
11	Annual Review of Political Science	book serie	4,281	Q1	69	United States
12	American Journal of Sociology	journal	4,096	Q1	130	United States
13	International Organization	journal	3,67	Q1	106	United Kingdom
14	Journal of Service Research	journal	3,06	Q1	64	United States
15	World Politics	journal	2,959	Q1	80	United States
16	Journal of Peace Research	journal	2,859	Q1	68	United Kingdom
17	European Journal of Political Research	journal	2,791	Q1	62	United Kingdom
18	Comparative Political Studies	journal	2,77	Q1	69	United States
19	Leadership Quarterly	journal	2,77	Q1	98	United States
20	Journal of Politics	journal	2,753	Q1	82	United Kingdom
21	Journal of Experimental Social Psychology	journal	2,598	Q1	95	United States
22	New Media and Society	journal	2,592	Q1	61	United Kingdom
23	Public Administration Review	journal	2,53	Q1	88	United Kingdom
24	Accounting, Organizations and Society	journal	2,515	Q1	90	United Kingdom
25	Journal of Conflict Resolution	journal	2,51	Q1	78	United States
26	British Journal of Political Science	journal	2,505	Q1	63	United Kingdom
27	European Journal of International Relations	journal	2,503	Q1	61	United Kingdom
28	Gender and Society	journal	2,461	Q1	67	United States
29	Journal of Organizational Behavior	journal	2,412	Q1	119	United Kingdom
30	Security Studies	journal	2,346	Q1	33	United Kingdom

SCImago Journal Rank indicator. It is a measure of journal's impact, influence or prestige. It expresses the average number of weighted citations received in the selected year by the documents published in the journal in the three previous years

Česká politologie

- Pracoviště: FF UK, FSV UK, FSS MU, FF UP, FF UHK, ...
- Asociace: Česká společnost pro politické vědy (<http://www.cspv.cz/>)
- Časopisy: Politologická revue, Mezinárodní vztahy, Mezinárodní politika, Politologický časopis, Středoevropské politické studie

Doporučená literatura

- Schmitt, Carl. 2007. *Pojem politična*. Praha: Oikoymenh.
- Berg-Schlosser, Dirk. Stammen, Theo. 2000. *Úvod do politické vědy*. Praha: ISE.
- Heywood, Andrew. 2004. *Politologie*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Weber, Max. 1997. *Autorita, etika a společnost*. Praha: Mladá fronta.

Politika jako předmět studia politologie

Obecná definice politiky

Činnost spjatá s řízením a koordinací
konfliktů a se spoluprací v moderní
společnosti (+ řešení vyvstalých
sporů)

Pokusy o systematické vymezení

- 1. Politika jako **vláda státu** (instituce a mechanismy)
- 2. Politika jako „**věci veřejné**“ (*res publicae*) – včetně občanské společnosti
- 3. Politika jako hledání **konsenzu** či **kompromisu**
- 4. Politika jako **střet zájmů** či **boj (o moc)**.

Pojem politiky

- **Normativně-ontologický** – politické jednání orientované na hodnoty a účely
- **Realistický** – politické jednání je faktickým problémem identickým s fenoménem moci
- **Marxistický** – politické jednání jako odvozené od socio-ekonomických vztahů
- **Sociálně-vědní** – politické jednání jako pozorovatelný/měřitelný fenomén
- **Konfliktualistický** – politické jednání lze odvodit z rozlišení přítel/nepřítel

Ke konfliktualistickému pojetí politiky

Přečtěte text:

Schmitt, Carl. 2007. *Pojem politična*. Praha: Oikoymenh, str. 19-45.

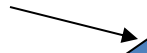
(Dostupné v Učebních materiálech předmětu)

Trojdimenzionální chápání politiky

- Mnohohvrstevnatý pojem; je možné jej analyticky rozdělit na 3 dimenze
- **Polity** – normativní a strukturální aspekty; statický prvek
- **Politics** – střet zájmů/skupin/jednotlivců; dynamický prvek
- **Policy** – obsahová/materiální dimenze; výstupy (*outputs*) ze systému

Význam pojmu politika

polity

policy

STÁT

**OBČANSKÁ
SPOLEČNOST**

politics

Vnímání politiky v ČR: politická kultura

- vnímání politiky
- česká specifika – nepolitická politika
- participace – politická vs. občanská
- Konsenzuální vs. konfliktní pojetí politiky

Úryvky z textů českých politologů ke studentským protestům (jaro 2012)

K úkolům vysokoškolského učitele nepatří v první řadě společenská radikalizace vlastních studentů, ale jejich výchova směrem k bystřejšímu intelektuálnějším rozlišování a vedení k poznání, že svět není černobílý, že se nedělí na „špinavou politiku“ a čistou „občanskou společnost“, na „neschopného ministra“ a na „ušlechtilé akademiky“. Postrádáme v akademické obci hlasy, které by promyšleně hodnotily všechna pro a proti a které by hledaly místo revolty kompromisy, na nichž stojí demokracie. Nezpochybňujeme povinnost obrany, nebo dokonce zásadní revolty, ale přece jen se domníváme, že tyto výsostné lidské činy by měly být vyhrazeny skutečnému ohrožení lidských práv a svobod, nikoli jedné politické kauze.

Z principu věci není praktické každodenní fungování demokracie založeno na předem daném konsensu.

Demokratický způsob vlády stojí naopak na myšlence toho, že v každé společnosti existují různé a často rozporuplné postoje ke konkrétním politickým otázkám – reforma vysokých škol, kde postavit dálnici, jestli zdanit víno. Demokracie je primárně o střetu těchto různých pohledů a až po těchto vyjednáváních, které mohou mít různou podobu, dochází ke konečnému kompromisu. Pokud jeden hlas diskuse bezohledně válkuje ty ostatní, jako v současné české politice, nelze se divit, když se vyjednávání přesunou od jednacího stolu k protestu.

Tabulka 1: Zájem o politiku (v %)¹

	velmi se zajímá	spíše se zajímá	spíše se nezajímá	vůbec se nezajímá	ano/ne
o politiku obecně	7	38	40	15	46/54
o politické dění v naší zemi	9	45	32	11	57/43
o politické dění v EU	5	33	40	20	38/61
o politické dění ve světě	5	40	36	18	45/54

Pozn.: Dopočet do 100 % v řádcích tvoří odpovědi „nevím“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 9. 2. 2015, 1069 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Tabulka 2: Zájem o politiku, časové srovnání (v %)

	II/07	II/08	II/09	VI/09	II/10	II/11	II/12	II/13	II/14	II/15
o politické dění v naší zemi	66/34	64/36	59/41	58/42	61/39	58/42	61/39	59/41	59/41	57/43
o politiku obecně	50/50	47/53	46/53	44/56	48/52	46/54	46/53	47/53	45/55	46/54
o politické dění ve světě	44/56	40/59	45/53	44/56	40/59	39/60	40/59	36/63	37/63	45/54
o politické dění v EU	33/66	32/68	35/64	32/68	30/70	30/70	39/60	31/68	32/68	38/61

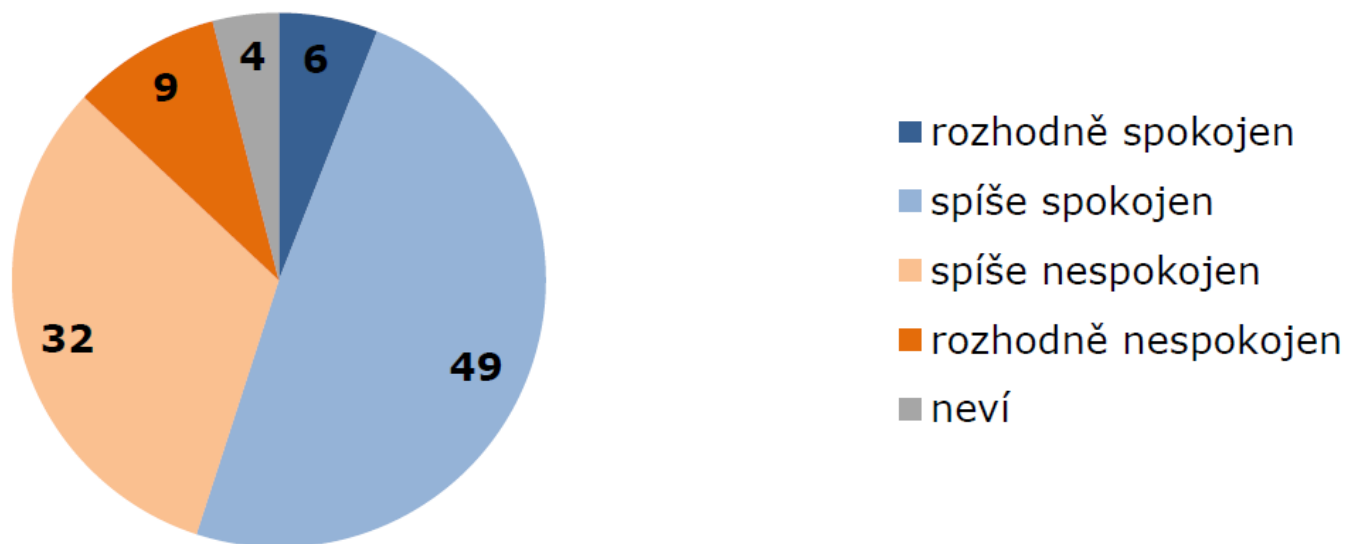
Pozn.: Podíly velmi+spíše se zajímá a velmi+spíše se nezajímá; dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

ČR: spokojenost s demokracií

pd150312a

Graf 1: Spokojenost s fungováním demokracie v ČR (v %)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 9. 2. 2015, 1069 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

ČR: spokojenost s demokracií

Tabulka 1: Spokojenost s fungováním demokracie v ČR - časové srovnání (v %)

	12/04	02/07	02/08	02/09	02/10	02/11	02/12	02/13	02/14	10/14	02/15
rozhodně spokojen	1	4	4	6	4	8	5	1	6	7	6
spíše spokojen	39	46	44	42	39	43	38	32	42	41	49
spíše nespokojen	48	34	37	35	38	35	37	45	34	35	32
rozhodně nespokojen	7	11	13	13	15	11	16	18	15	12	9
spokojen/nespokojen	40/55	50/45	48/50	48/48	43/53	51/46	43/53	33/63	48/49	48/47	55/41

Poznámka: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

ČR: důvěra v instituce

Tabulka 1: Důvěra obyvatel ústavním institucím (v %)

DŮVĚRA	IX/14	X/14	XI/14	XII/14	I/15	II/15	III/15	IV/15	V/15	VI/15	IX/15
Prezident	55	58	37	34	44	44	47	47	46	45	55
Vláda	45	49	45	44	47	49	45	46	44	45	46
Poslanecká sněmovna	34	34	34	29	37	36	32	34	34	33	35
Senát	33	31	32	30	35	35	33	35	34	33	36
Krajské zastupitelstvo	45	40	44	40	46	45	45	44	43	41	46
Obecní zastupitelstvo	60	58	-	62	63	66	66	64	62	59	64
Starosta	59	57	-	62	62	65	64	63	62	60	64
Hejtman	41	36	41	38	42	42	42	41	38	38	42

Poznámka: Hodnoty v tabulce jsou součtem odpovědí „rozhodně důvěřuje“ a „spíše důvěřuje“. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „spíše nedůvěřuje“ a „rozhodně nedůvěřuje“ a odpověď „nevím“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 7. – 14. září 2015, 994 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

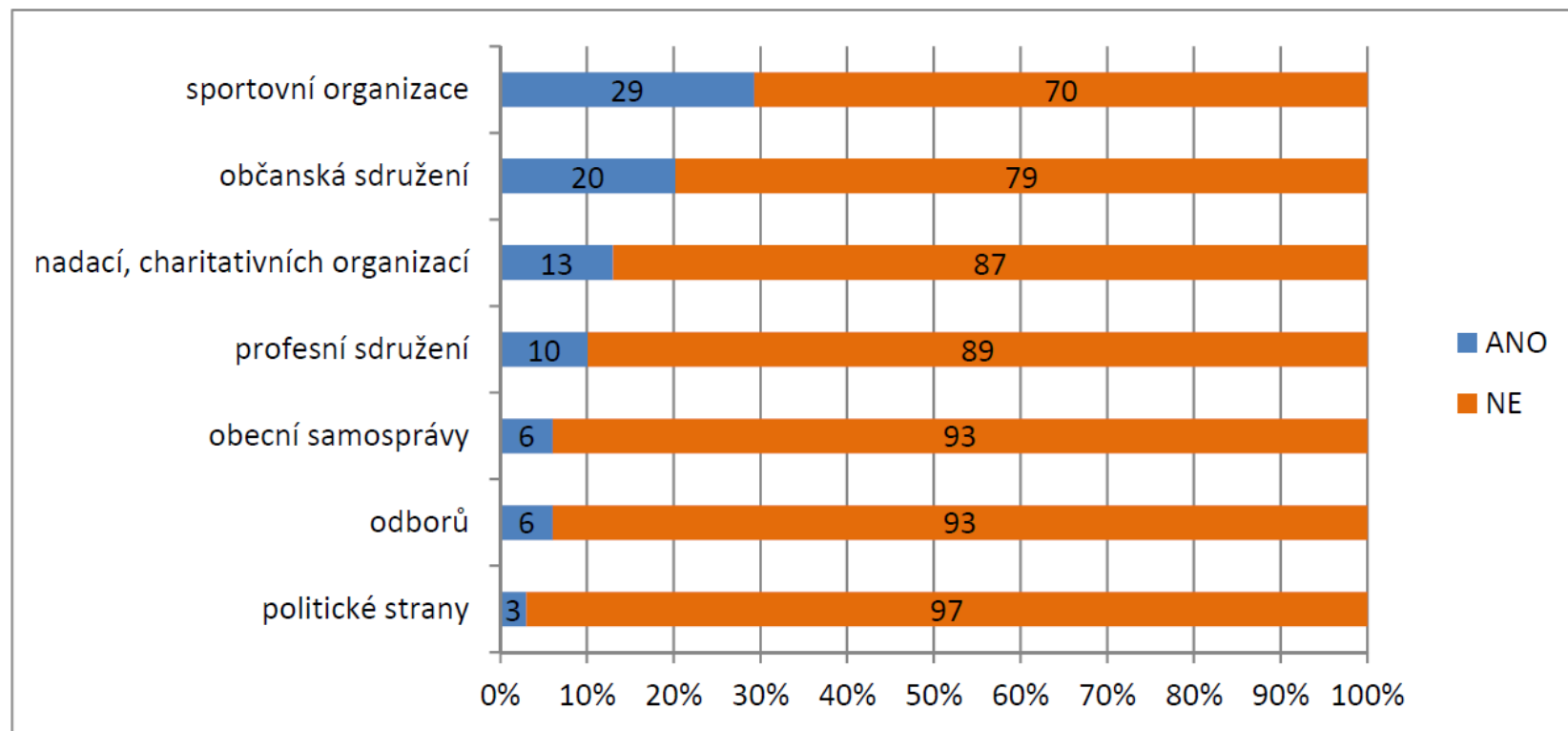
Tabulka 3: Jak často se věnujete...? (v %)²

	často	někdy	zřídka	nikdy
sledování informací o politice v médiích	28	34	29	9
diskutování o politice s přáteli	9	30	38	23
přesvědčování přátel, aby volili stejně	1	7	19	72
zapojování se do řešení veřejných problémů	1	11	30	58
účasti na politických shromážděních	1	7	17	75
setkávání s politiky	2	7	18	73
práci pro politickou stranu	1	3	4	92
diskutujete o politice na internetu	1	6	14	79

Pozn.: Dopočet do 100 % v řádcích tvoří odpovědi „nevím“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 9. 2. 2015, 1069 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

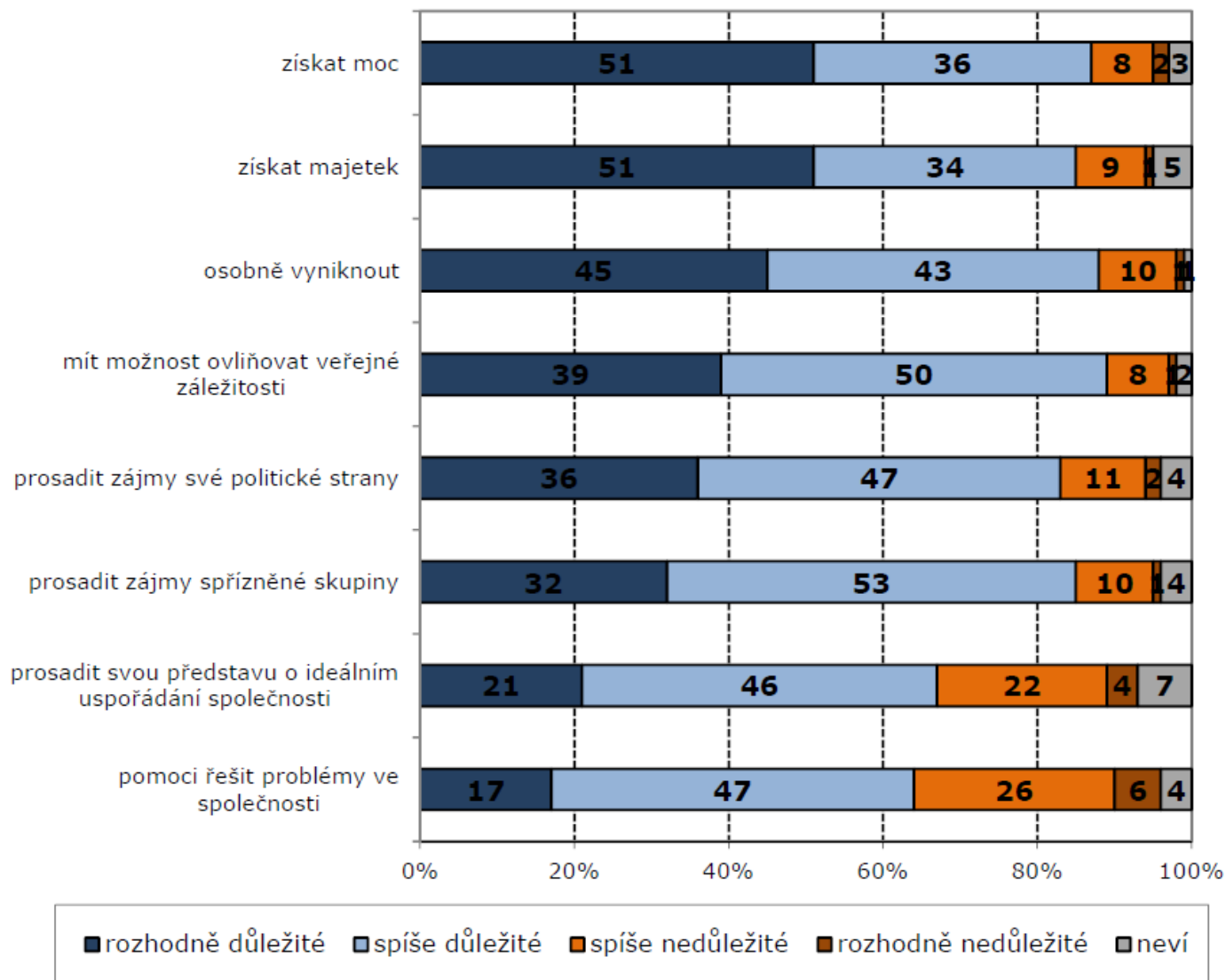
Graf 1: „Řekněte, prosím, zda se účastníte činnosti...“³

Pozn.: Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 9. 2. 2015, 1069 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Graf 1: Důležitost důvodů, proč se lidé zapojují do politického života¹

Pozn.: Položky jsou v grafu řazeny sestupně podle velikosti podílu odpovědi „rozhodně důležité“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 2. – 9. 2. 2015, 1069 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Tabulka 1: Důležitost důvodů, proč se lidé zapojují do politického života – časové srovnání

	2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	RD	SD	RD	SD	RD	SD	RD	SD	RD	SD	RD	SD
Získat majetek	53	30	60	29	61	30	60	31	53	33	51	34
Získat moc	51	34	59	30	58	32	61	31	52	35	51	36
Osobně vyniknout	45	40	50	37	51	41	49	42	45	42	45	43
Mít možnost ovlivňovat veřejné záležitosti	36	52	36	52	36	46	41	45	42	47	39	50
Prosadit zájmy své politické strany	40	43	38	47	38	47	41	45	38	45	36	47
Prosadit zájmy spřízněné skupiny	33	48	34	46	34	48	39	44	36	48	32	53
Prosadit svou představu o ideálním uspořádání společnosti	20	40	18	40	15	39	17	40	22	42	21	46
Pomoci řešit problémy ve společnosti	16	47	11	42	10	38	10	43	17	48	17	47

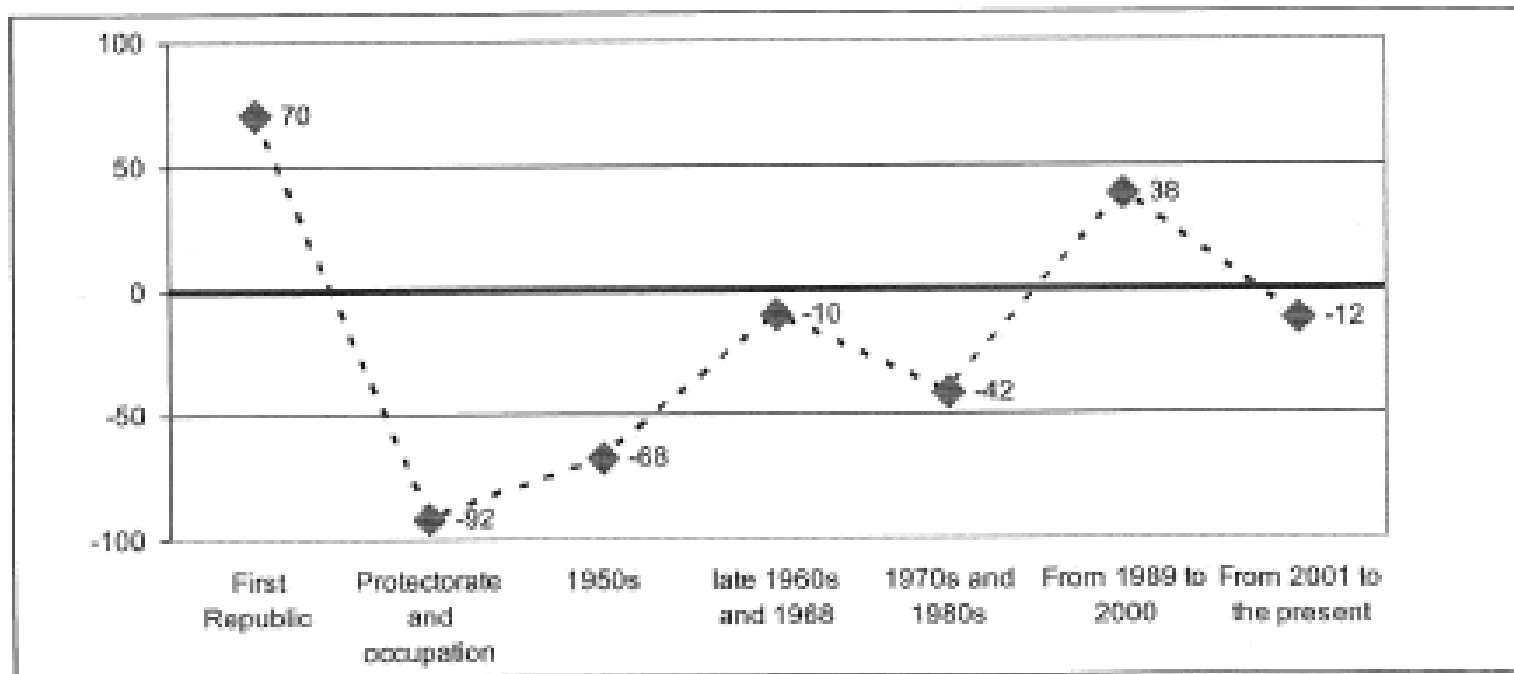
Poznámka: Procenta v řádku. RD=rozhodně důležité; SD=spíše důležité

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

ČR: vnímání politické historie

Figure 1: Public evaluations of different periods in modern Czech history

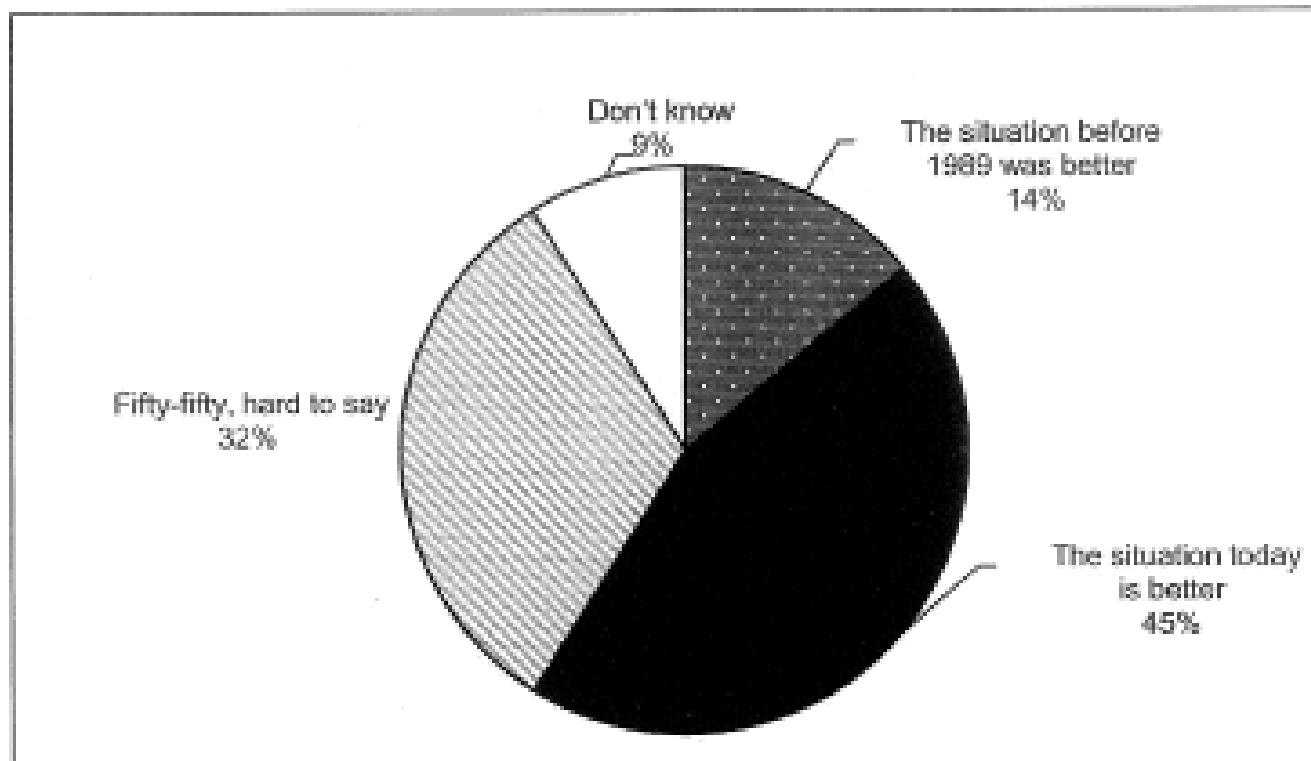
(The figures show the difference in percentage points between the share of respondents who evaluated the given period as one of rise and the share who evaluated it as one of decline; 'don't know' responses were excluded)

Source: Actor 2009/12, n = 1071

ČR: vnímání politické historie

Figure 4: The Czech public's evaluation of the situation before and since 1989

Source: STEM, Trends 2009/10, n = 1278, cf. Tabery (2009)

Doporučená literatura

- Schmitt, Carl. 2007. *Pojem politična*. Praha: Oikoymenh.
- Berg-Schlosser, Dirk. Stammen, Theo. 2000. *Úvod do politické vědy*. Praha: ISE.
- Heywood, Andrew. 2004. *Politologie*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Weber, Max. 1997. *Autorita, etika a společnost*. Praha: Mladá fronta.